

RWS INFORMATIE

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Actualisatie Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Auteur	Sweco, Haskoning, Witteveen + Bos
Informatie	https://www.rwsnatura2000.nl/
E-mail	Natura2000ijsselmeergebied@rws.nl
Datum	23-04-2026
Versie	D1.0
Status	Ontwerp

Foto op de omslag: Grote zaagbek – Paul van Veen

Inhoud

Samenvatting	5
1 Het Natura 2000-beheerplan voor het IJsselmeergebied	8
1.1 Wat is een Natura 2000-beheerplan?.....	8
1.2 Waarom een actualisatie van het beheerplan voor het IJsselmeergebied?	8
1.3 Welke maatregelen staan er in het beheerplan?.....	9
1.4 Wie zijn erbij betrokken?	9
1.5 Leeswijzer.....	10
2 De plan-mer-procedure voor het beheerplan	12
2.1 Waarom een plan-mer-procedure?.....	12
2.2 Wat onderzoekt het planMER?	12
2.3 Wat is de rol van deze NRD?	12
3 Gebiedsbeschrijving en bijbehorende doelen van de Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied.....	14
3.1 Gebiedsbeschrijving IJsselmeergebied	14
3.2 Kernopgaven.....	19
3.3 Instandhoudingsdoelstellingen, huidig doelbereik en kritische beïnvloedende factoren voor dit doelbereik.....	21
4 Uitgangspunten voor het planMER	32
4.1 Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders	32
4.2 Plan- en studiegebied	33
4.3 Referentiesituatie.....	33
5 Ontwikkeling van alternatieven	36
5.1 Doelen	36
5.2 Alternatieven.....	36
5.3 Werkwijze totstandkoming alternatieven en voorkeursalternatief: de zeefmethodiek (van breed naar concreet)	37
6 Beoordelingskader voor doelbereik en effecten	41
6.1 Doelbereik	41
6.2 Milieueffecten	42
6.3 Sociaaleconomische aspecten.....	43
6.4 Beoordelingsmethodiek	44
6.5 Leemten in kennis en monitoring	44
7 Vervolgproces en participatie	46
7.1 Voorbereiding van het beheerplan.....	46
7.2 Participatie bij de NRD.....	46
7.3 PlanMER en besluitvorming over het beheerplan	47
7.4 Communicatie richting omgeving	47
Begrippenlijst.....	49
Bronnen 53	

Zwarte stern – Paul van Veen

Samenvatting

In het IJsselmeergebied liggen zes Natura 2000-gebieden. Dit zijn:

- IJsselmeer.
- Markermeer & IJmeer.
- Zwarte Meer.
- Ketelmeer & Vossemeer.
- Veluwerandmeren.
- Eemmeer & Gooimeer Zuidoever.

In deze beschermde natuurgebieden komen belangrijke planten, dieren en leefgebieden voor. Om de natuur te behouden en te verbeteren wordt elke zes jaar een Natura 2000-beheerplan gemaakt. Omdat het huidige beheerplan in 2030 afloopt, werkt Rijkswaterstaat aan een actualisatie van het beheerplan.

Voor het te actualiseren beheerplan is een milieueffectrapportage nodig. Dit onderzoek laat zien welke gevolgen mogelijke maatregelen kunnen hebben voor natuur, milieu en de gebruikers van het gebied. De eerste stap in dat proces is deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). In de NRD staat welke onderwerpen worden onderzocht en hoe diep dat onderzoek gaat.

Waarom een actualisatie van het beheerplan?

Sinds het vorige beheerplan is duidelijk dat niet alle natuurdoelen in het IJsselmeergebied worden gehaald. Voor sommige beschermde habitats en leefgebieden voor soorten is sprake van een herstel- of verbeteropgave. De actualisatie van het beheerplan richt zich op het stapsgewijs bereiken van de natuurdoelen richting 2036, en uiteindelijk 2050.

Wat onderzoekt het milieueffectrapport (MER)?

De resultaten van het onderzoek naar de mogelijke gevolgen van maatregelen op de natuur, het milieu en het gebruik van het gebied worden vastgelegd in het milieueffectrapport (MER). Het MER beschrijft onder meer:

- Wat er gebeurt als er niets verandert (de referentiesituatie)
- Welke maatregelen nodig zijn om de omvang en kwaliteit van de habitats en leefgebieden voor soorten te behouden en te verbeteren.
- Welke effecten verschillende pakketten van maatregelen (alternatieven) hebben op:
 - De instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden;
 - Het milieu (bijvoorbeeld waterkwaliteit, bodem en geluid);
 - Het gebruik van het gebied (zoals recreatie, visserij, landbouw en scheepvaart).

Er wordt een vijfpuntschaal gebruikt om de richting en omvang van het effect aan te geven ten opzichte van de referentiesituatie: van zeer positief effect (+ +), licht positief (+), geen effect (0), licht negatief (-) tot zeer negatief effect (- -).

De maatregelen worden onderzocht in drie onderzoeksalternatieven:

1. *Basisalternatief*: dit alternatief bevat maatregelen die nodig zijn om verslechtering ten opzichte van de toestand ten tijde van aanwijzing teniet te doen, verdere achteruitgang te voorkomen en behoud te borgen.
2. *Snel resultaat-alternatief*: dit alternatief combineert het basisalternatief met extra maatregelen die al in 2036 zichtbaar resultaat kunnen opleveren voor de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen.
3. *Toekomstbestendig alternatief*: dit alternatief bouwt voort op het basisalternatief en voegt maatregelen toe die vanuit een langetermijnperspectief (2050) nodig zijn om de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen te behalen.

De alternatieven zijn bedoeld als onderzoeksalternatieven om het effect van maatregelpakketten met verschillende uitgangspunten te vergelijken. Dit leidt tot inzichten die uiteindelijk gebruikt worden om een voorkeursmaatregelpakket (*Voorkeursalternatief*: VKA) te bepalen. Ook van het VKA worden de effecten in beeld gebracht. Het VKA vormt de basis voor het maatregelpakket van het beheerplan.

Wat staat er al vast en wat nog niet?

De maatregelen zijn op dit moment nog niet bekend. Eerst wordt onderzocht welke maatregelen effectief, haalbaar en uitvoerbaar zijn. Daarna worden ze gecombineerd in maatregelpakketten die in het MER worden onderzocht.

Hoe kunt u meedenken?

Tegelijkertijd met deze NRD wordt een participatieplan gepubliceerd voor de actualisatie van het beheerplan. Daarin staat hoe belanghebbenden gedurende het proces kunnen participeren.

De publicatie van de NRD markeert de start van de mer-procedure. Iedereen kan zes weken lang reageren op de onderzoeksopzet door een zienswijze in te dienen. Dat kan:

- Digitaal via het formulier op www.platformparticipatie.nl.
- Schriftelijk per post aan de Directie Participatie.
- Of mondeling via een afspraak met de Directie Participatie.

Tijdens de zienswijzeperiode is er een digitale informatiebijeenkomst, waarin een toelichting wordt gegeven op de NRD en mensen vragen kunnen stellen.

Hoe gaat het verder?

Na de reacties op de NRD stelt Rijkswaterstaat het MER en het ontwerp-beheerplan op. Ook deze worden ter inzage gelegd zodat iedereen kan reageren op het milieuonderzoek en het ontwerp-beheerplan. Daarna stellen de betrokken ministers en Gedeputeerde Staten van de betrokken provincies het beheerplan definitief vast.

Kemphaan – Paul van Veen

1 Het Natura 2000-beheerplan voor het IJsselmeergebied

1.1 Wat is een Natura 2000-beheerplan?

Natura 2000 is het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun leefgebieden beschermd op basis van de Europese Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn.

Voor elk van deze gebieden zijn natuurdoelen vastgesteld. Deze doelen gaan over het behoud en herstel van habitats en leefgebieden voor soorten die in het gebied voorkomen. De officiële term voor deze doelen is “instandhoudingsdoelstellingen”. Ze zijn vastgelegd in het aanwijzingsbesluit van elk Natura 2000-gebied.

Onder de Omgevingswet moet het beheerplan van elk Natura 2000-gebied elke zes jaar worden geactualiseerd. In zo’n beheerplan staat welke maatregelen nodig zijn om de omvang en kwaliteit van beschermde habitats en leefgebieden voor soorten te behouden en te verbeteren en hoe deze maatregelen worden uitgevoerd. Uitgangspunt van het beheerplan is het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen met respect voor en in balans met de andere gebruikers van het gebied.

Het beheerplan heeft een looptijd van zes jaar en bevat in ieder geval:

- Een overzicht van de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied uit het aanwijzingsbesluit.
- De analyse van de staat van instandhouding.
- De maatregelen die worden genomen ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en het beoogde resultaat.
- Wie de maatregelen uitvoert, beheert, onderhoudt en monitort.

In een beheerplan kan daarnaast worden aangegeven welke vergunningplichtige activiteiten in het gebied zonder vergunning mogen plaatsvinden (vrijstellingen). Ook kan het beheerplan toetsingskaders voor de vergunningverlening bevatten.

1.2 Waarom een actualisatie van het beheerplan voor het IJsselmeergebied?

In het IJsselmeergebied liggen zes Natura 2000-gebieden. Dit zijn:

- IJsselmeer.
- Markermeer & IJmeer.
- Zwarte Meer.
- Ketelmeer & Vossemeer.
- Veluwerandmeren.
- Eemmeer & Gooimeer Zuidoever.

Voor deze gebieden is er één overkoepelend beheerplan met zes deelbeheerplannen voor de afzonderlijke gebieden. Het huidige beheerplan voor het IJsselmeergebied is op 20 maart 2018 in werking getreden en op 12 maart 2024 met zes jaar verlengd. De verlenging loopt af in maart 2030. Daarom wordt nu gewerkt aan een actualisatie van het beheerplan. Het geactualiseerde beheerplan moet uiterlijk 11 maart 2030 worden gepubliceerd in de Staatscourant.

Uit de Evaluaties van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)) blijkt dat nog niet alle instandhoudingsdoelstellingen worden behaald.

Voor sommige beschermde habitats en leefgebieden voor soorten is sprake van een herstel- of verbeteropgave. Voor een aantal habitats en soorten ontbreekt informatie om goed te beoordelen of de instandhoudingsdoelen in zicht zijn.

1.3 Welke maatregelen staan er in het beheerplan?

In het geactualiseerde beheerplan komen alle maatregelen te staan die in de periode 2030-2036 in het IJsselmeergebied worden genomen ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen. Het kan daarbij gaan om verschillende type maatregelen, zoals:

- Beheermaatregelen, bijvoorbeeld maaibeheer of begrazing.
- Inrichtingsmaatregelen, zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers of eilanden.
- Zonering van activiteiten, zoals scheepvaart of recreatie.
- Systeemmaatregelen, zoals aanpassing van het peilbeheer.
- Onderzoeksmatregelen.

De maatregelen worden afgestemd op de zes Natura 2000-gebieden die samen het IJsselmeergebied vormen. Het beheerplan beschrijft welke maatregelen worden uitgevoerd, door wie ze worden beheerd en onderhouden en hoe de resultaten worden gemonitord.

1.4 Wie zijn erbij betrokken?

Het beheerplan wordt vastgesteld door het bevoegd gezag. Dat zijn voor het beheerplan IJsselmeergebied: de minister van Infrastructuur & Waterstaat (IenW), de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), de minister van Defensie, en de Gedeputeerde Staten van de provincies Noord-Holland, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Overijssel en Fryslân.

In opdracht van het ministerie van IenW, is Rijkswaterstaat de voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan en het milieueffectrapport (planMER). Dit betekent dat Rijkswaterstaat regievoerder is en het proces organiseert. Het opstellen van het beheerplan gebeurt in samenwerking met de andere bevoegde gezagen en in afstemming met terreinbeheerders, gebruikers van het gebied en belangenorganisaties.

Dit proces moet ervoor zorgen dat het beheerplan goed aansluit bij zowel de ecologische opgaven als de belangen in het gebied. Ten aanzien van participatie ten behoeve van het beheerplan-proces wordt verwezen naar Hoofdstuk 7.

1.5 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken wordt uitgelegd:

- Hoofdstuk 2: wat een planMER is en welke rol deze NRD daarbij speelt.
- Hoofdstuk 3: de beschrijving van de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied en de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen.
- Hoofdstuk 4: de uitgangspunten voor het planMER, zoals het studiegebied en de referentiesituatie.
- Hoofdstuk 5: hoe de alternatieven worden ontwikkeld.
- Hoofdstuk 6: hoe de alternatieven worden beoordeeld en wat het beoordelingskader is.
- Hoofdstuk 7: hoe het vervolgproces en de participatie eruitzien.

Belangrijke begrippen worden uitgelegd in de tekst en achter in dit rapport is een verklarende woordenlijst opgenomen.

Aalscholver – Paul van Veen

2 De plan-mer-procedure voor het beheerplan

2.1 Waarom een plan-mer-procedure?

Sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2024) geldt het Natura 2000-beheerplan als een verplicht Programma onder de Omgevingswet. In sommige gevallen is het verplicht om de plan-mer-procedure te doorlopen. Dat betekent dat de milieugevolgen van het programma in beeld moeten worden gebracht in een milieueffectrapport. Op deze manier kan het milieubelang volwaardig worden meegenomen in de besluitvorming over het programma.

Voor het beheerplan van het IJsselmeergebied geldt dat sprake is van een plan-mer-plicht. De plan-mer-plicht geldt omdat het programma kaderstellend is voor andere projecten waarbij aanzienlijke milieueffecten kunnen optreden én er in het beheerplan activiteiten kunnen worden opgenomen waarvoor een passende beoordeling nodig is. Daarom wordt voor de actualisatie van het beheerplan de plan-mer-procedure doorlopen.

2.2 Wat onderzoekt het planMER?

De maatregelen die in het beheerplan worden vastgelegd, kunnen – naast effecten op de instandhoudingsdoelstellingen – óók effecten hebben op andere milieuthema's en sociaaleconomische factoren. In het milieueffectrapport (planMER) worden deze effecten in beeld gebracht.

Het planMER beschrijft de effecten van maatregelen op:

- Het doelbereik: in hoeverre helpen de maatregelen om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen.
- Milieueffecten: zoals gevolgen voor waterkwaliteit, bodem, geluid, landschap, natuur en klimaat.
- In dit geval ook de sociaaleconomische gevolgen: zoals effecten op recreatie, landbouw, visserij, scheepvaart en wonen (de effectbeoordeling op sociaaleconomische aspecten is geen verplicht onderdeel van een planMER, maar wordt in dit geval wel gedaan).

De effecten worden beoordeeld voor:

- Het zichtjaar 2036 (einde van de planperiode).
- Een doorkijk naar 2050.

2.3 Wat is de rol van deze NRD?

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is de eerste stap in de plan-mer-procedure. De NRD beschrijft welke onderwerpen in het planMER worden onderzocht, hoe diep het onderzoek gaat, en welke alternatieven worden onderzocht.

De NRD wordt gepubliceerd en daarna kan iedereen zes weken lang reageren op de onderzoeksopzet door een zienswijze in te dienen. Daarmee kan men aangeven of het voorgestelde onderzoek compleet is of welke onderwerpen moeten worden toegevoegd, verduidelijkt of aangescherpt.

Kleine Zwaan – Paul van Veen

3 Gebiedsbeschrijving en bijbehorende doelen van de Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste kenmerken van de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied.

3.1 Gebiedsbeschrijving IJsselmeergebied

Het IJsselmeergebied is een bijzonder landschap van grote en kleine zoetwatermeren. Het ontstond door ingrepen zoals de Afsluitdijk, de Houtribdijk en de inpoldering van Flevoland. Hierdoor zijn het gebied en het ecosysteem sterk veranderd. Het IJsselmeergebied staat bekend om zijn rust, ruimte en grote verscheidenheid aan planten en dieren. Daarnaast vormt het een belangrijk onderdeel van internationale vogeltrekroutes.

Waarom het IJsselmeergebied is aangewezen voor Natura 2000

De zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied zijn aangewezen vanwege de waardevolle habitattypen, habitatrichtlijnsoorten en/of vogelsoorten die van Europees belang zijn. Deze habitattypen en soorten dragen bij aan de Nederlandse inzet voor het behouden en herstellen van de Europese biodiversiteit. Het IJsselmeergebied betreft een voedselrijk en relatief ondiep systeem met een rijk bodem- en waterleven (waterplanten, vissen en bodemfauna). Dit vormt de basis van een systeem dat aantrekkelijk is voor veel vogelsoorten. Grote aantallen foerageren, ruien en rusten in het grootschalige open water en rusten, foerageren en broeden aan de vele oevers in het gebied.

Het IJsselmeergebied vormt een onmisbare schakel in de vogeltrekroutes tussen Siberië en Afrika. Van internationale trekvogelpopulaties tussen Siberië en West-Afrika strijkt 5 tot meer dan 50 procent tijdelijk neer in het gebied. Het IJsselmeergebied heeft grote betekenis als broedgebied voor water- en moerasvogels (te weten; visdief, aalscholver, kemphaan, bontbekplevier, roerdomp, purperreiger, lepelaar, bruine kiekendief, porseleinhoen, snor, rietzanger, grote karekiet en grutto).

Daarnaast zijn er in het Zwarte Meer, Veluwerandmeren, IJmeer, Eemmeer, Gooimeer en Gouwzee uitgestrekte waterplantenvelden te vinden, die van groot belang zijn voor waterplantenetende vogelsoorten (kleine zwaan, krakeend, krooneend). De ondiepe zones van de randmeren, IJsselmeer en Markermeer zijn van groot belang voor bodemfauna-eters (zoals tafeleend en kuifeend). Op het open water foerageren de visetende watervogels (zoals fuut, aalscholver, grote zaagbek, nonnetje, visdief, zwarte stern) en de bodemfauna-eter (topper).

Alles zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Vier van de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied zijn daarnaast (deels) als Habitatrichtlijngebied aangewezen vanwege de waardevolle habitattypen en -soorten die van Europees belang zijn. Deze habitattypen en soorten dragen bij aan de Nederlandse inzet voor het behouden en herstellen van de Europese biodiversiteit. Het betreft onder meer kranswierwateren, ruigten en zomen en – specifiek voor Zwarte Meer – glanshaver- en vossenstaarthooilanden.

Voor de Friese kust liggen duizenden hectaren aan waardevolle buitendijkse gebieden, waaronder graslanden, rietvelden en zandplaten die behalve als broed-, rust- en foerageergebied voor vogels ook van belang zijn voor de noordse woelmuis (prioritaire soort voor Europa). Ook de groenknolorchis is vanwege de aanwezigheid in dit gebied aangewezen als Habitatrichtlijnsoort. Een goede waterkwaliteit, passend bij een zoet laaglandmeer, vormt de basis voor een goed functionerend ecosysteem.

Voor alle vier de meren met een Habitatrichtlijnstatus zijn de meervleermuis en de beek-/rivierdonderpad aangewezen als beschermde soorten. In het IJsselmeergebied was de beek-/rivierdonderpad ten tijde van de aanwijzing een belangrijke, verspreid voorkomende soort, maar inmiddels is de soort vrijwel verdwenen uit het gebied. Andere vissen die zijn aangewezen vanwege de bijzondere betekenis van het IJsselmeergebied voor hun verspreiding zijn grote modderkruiper, kleine modderkruiper en bittervoorn.

Kader: korte beschrijving van de kenmerken van de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied (zie voor meer informatie: [Documenten | Natura 2000 Rijkswaterstaat](#))

IJsselmeer

Het IJsselmeer is het grootste zoetwatermeer van West-Europa en een onmisbare schakel voor trekvogels. Ze gebruiken het als overwinteringsgebied, ruigebied en tussenstop om op krachten te komen. Ondiepe zones met waterplanten bieden voedsel en schuilplaatsen voor vissen en bodemdieren. Langs de oevers liggen rietmoerassen en ruigten, belangrijk voor moerasvogels en soorten zoals de noordse woelmuis. Het meer staat in nauwe verbinding met binnendijkse graslanden en de Waddenzee: vogels wisselen tussen deze gebieden afhankelijk van voedsel en weersomstandigheden.

Markermeer & IJmeer

Dit ondiepe meer heeft een slibrijke bodem en is vaak troebel, maar toch foerageren hier grote aantallen watervogels. Heldere delen, zoals de Gouwzee, herbergen kranswieren waar krooneenden voedsel vinden. Nieuwe natuurgebieden zoals de Marker Wadden en Trintelzand bieden kale zandplaten, ideaal voor broedvogels zoals de visdief. Het gebied kent een mozaïek van leefgebieden en ligt dicht bij agrarische foerageergebieden.

Zwarte Meer

Het Zwarte Meer is ondiep en omzoomd door een brede moerasgordel met uitgestrekte rietvelden. Deze zijn van groot belang voor moerasvogels zoals de grote karekiet en roerdomp. Dankzij betere waterkwaliteit groeien er fonteinkruidvelden en kranswiervelden, die voedsel en beschutting bieden voor vissen en watervogels. Het gebied combineert open water, rietmoerassen en natte grasvelden en is belangrijk voor soorten als bijvoorbeeld de grote modderkruiper en meervleermuis.

Ketelmeer & Vossemeer

Deze meren vormen een overgang tussen rivieren en meren en hebben een grote ecologische variatie. Vooral het Vossemeer en het beschutte oostelijke deel van het Ketelmeer zijn rijk aan natuur. Rietmoerassen in de IJsselmonding zijn cruciaal voor bedreigde soorten zoals grote karekiet en porseleinhoen. Mosselbanken, waterplanten en rustige luwtezones bieden foerageer- en rustplekken voor watervogels. Samen met het Zwarte Meer en de Veluwerandmeren vormt dit gebied een belangrijk bolwerk van moerasnatuur.

Veluwerandmeren

De Veluwerandmeren bestaan uit vier ondiepe meren: Drontermeer, Veluwemeer, Wolderwijd en Nuldernauw. Hier groeien uitgestrekte kranswiervelden en fonteinkruiden, die zorgen voor helder water en een stabiel ecosysteem. Deze waterplanten zijn van Europees belang en bieden voedsel en schuilplaatsen voor vissen en vogels. Het gebied is belangrijk voor soorten als, kleine modderkruiper en meervleermuis. Rietmoerassen bieden broedhabitat voor roerdomp en grote karekiet.

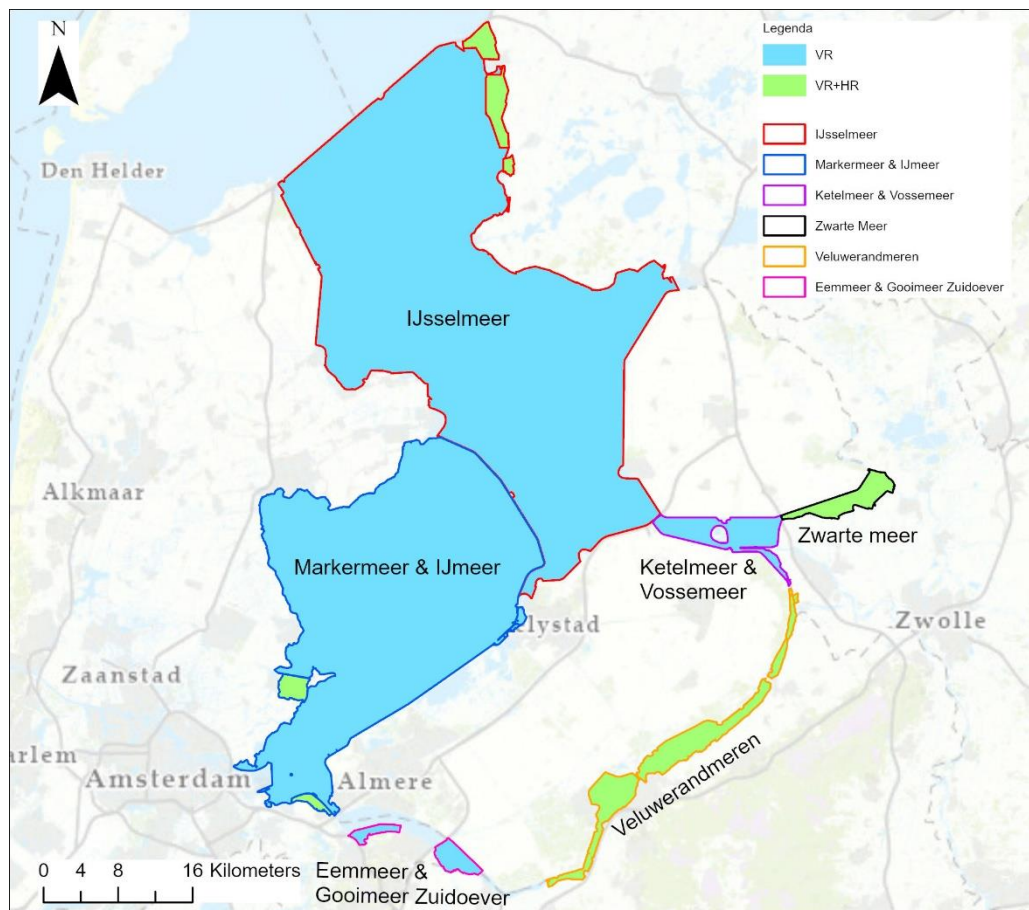
Eemmeer & Gooimeer Zuidoever

Deze zuidwestelijke randmeren combineren open water, mosselbanken en waterplanten en zijn belangrijk voor watervogels en broedvogels zoals de visdief. Kale zandgronden langs de Stichtse Brug vormen een zeldzaam broedgebied. Het is een sleutelgebied voor foeragerende en rustende vogels, mede door de nabijheid van agrarische graslanden.

Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebied

De kaart in Figuur 3-1 geeft het beschermingsregime onder de Vogelrichtlijn en/of de Habitatrichtlijn weer. De kaart laat zien dat de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied volledig zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Gebieden zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied als zij behoren tot de belangrijkste vijf gebieden voor de vogelsoorten van bijlage I van de richtlijn en/of als zij regelmatig minstens 1% van de biogeografische populatie van één of meer trekkende watervogelsoorten herbergen.

Figuur 3-1 laat zien dat de ondiepe delen langs de Friese IJsselmeerkust, de Gouwe en de kustzone bij Muiden in het Markermeer & IJmeer, het volledige Zwarte Meer en de volledige Veluwerandmeren ook zijn aangewezen als Habitatrichtlijngebied. Een gebied is aangemeld als Habitatrichtlijngebied als het gebied wordt gerekend tot de belangrijkste gebieden waar habitattypen en/of soorten (zoals vastgelegd in de Europese Habitatrichtlijn) voorkomt.

Figuur 3-1. Overzicht van de zes Natura 2000-gebieden behorende tot het IJsselmeergebied, beschermd onder de Vogelrichtlijn (VR) of onder zowel de Vogel- als Habitatrichtlijn (VR+HR).

Ecologische samenhang in het IJsselmeergebied

De zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied vertonen een grote ecologische samenhang (RWS et al., 2025). Soms zijn de Natura 2000-gebieden van elkaar gescheiden door een dijk of dam, zoals het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer. Toch vindt uitwisseling plaats van water via de Houtribsluizen (bij Lelystad) en sluis/naviduct Krabbersgat (bij Enkhuzen). Hier kan ook vis migreren van het ene naar het andere meer. Andere sluizen in het gebied zijn de Nijkerkersluis tussen het Eemmeer en de Veluwerandmeren en de Reevesluis tussen Drontermeer en Vossemeer. Ook deze werken zijn (periodiek) passeerbaar voor vis. Vissen kunnen dus migreren tussen de verschillende Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied. Dat is belangrijk, want veel vissen maken in hun levenscyclus gebruik van verschillende locaties om bijvoorbeeld te paaïen, als jonge vis op te groeien of als volwassen vis voedsel te vinden. De mate waarin dit plaatsvindt is op veel plekken nog onvoldoende.

Ook veel vogels, inclusief vogels die in één of meerdere van de gebieden als doelsoort zijn aangewezen, maken gebruik van verschillende gebieden om te broeden, foerageren, ruïen of slapen. De samenhang tussen deze gebieden is voor veel soorten essentieel om te kunnen voorzien in alle levensbehoeften. Zo zijn bijvoorbeeld in het IJsselmeer foeragerende aalscholver, visdief en zwarte stern niet alleen afkomstig van kolonies en slaapplekken binnen de begrenzing van het IJsselmeer, maar ook van het Markermeer. En waterplanten etende vogels die in de grote meren onvoldoende voedsel kunnen vinden, kunnen uitwijken naar de plantenrijke randmeren.

De waterkwaliteit wordt onder meer beïnvloed door het water uit de IJssel (met name Zwarte Meer, Ketelmeer & Vossemeer) en vanuit de Eem (met name Eemmeer, Gooimeer, Markermeer & IJmeer). Het waterpeil wordt onder andere beïnvloed door de afvoer van de IJssel, en het spuiregime in de Afsluitdijk.

Ook het gebruik van het gebied kan van invloed zijn op de ecologische samenhang en het ecologisch functioneren van het IJsselmeergebied. Zo kan bijvoorbeeld verstoring in het ene gebied leiden tot verplaatsing van vogels naar een ander gebied.

Door de zes Natura 2000-gebieden samen te voegen in één beheerplan voor het IJsselmeergebied, is het mogelijk om de maatregelen en de eventuele regulering van menselijke activiteiten voor de verschillende gebieden in samenhang te bezien. Van de verschillende deelgebieden wordt het ecologisch systeem in de doeluitwerking geanalyseerd, waarbij ook wordt gekeken naar de onderlinge samenhang. Dit vormt een belangrijke basis voor de formulering van alternatieven voor het MER.

Ecologische relaties buiten het IJsselmeergebied

De zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied hebben ook ecologische relaties met andere nabijgelegen gebieden.

Voor vissen is er bijvoorbeeld een belangrijke relatie met de Waddenzee. Bij het spuien van water spoelt zoetwatervis van het IJsselmeer uit naar de Waddenzee. Bij het begin en aan het eind van spuiperioden kan er ook optrek van diadrome vissoorten (trekvissen die tussen zoet en zout water migreren) vanuit de Waddenzee naar het IJsselmeer plaatsvinden. Het gaat hier om o.a. driedoornige stekelbaars, spiering, aal en bot, maar ook om zeldzamere trekvissen als zeeforel, houting, fint en pikken.

Om migratie voor nog meer vissen mogelijk te maken wordt de Vismigratierivier ontwikkeld. Deze draagt zo bij aan een betere visstand. Niet alleen zullen vispopulaties zich zo hopelijk kunnen herstellen, óók dieren die vissen eten, zoals visetende watervogelsoorten waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt, kunnen daarvan profiteren. Vissen kunnen ook verder het gebied in migreren richting de IJssel (via Ketelmeer & Vossemeer) of naar de Eem (via Markermeer & IJmeer en Gooimeer/Eemmeer). Voor trekvis is deze connectiviteit van belang (RWS, 2021).

Net als voor vis is er ook voor vogels van het IJsselmeergebied een belangrijke relatie met de Waddenzee. Vogels die foerageren op het IJsselmeer, rusten bijvoorbeeld op het Balgzand in de Westelijke Waddenzee. En als door vorst het IJsselmeer dichtvriest wijken vogels uit naar de Waddenzee.

Voor vogels gelden ook relaties met onder andere de Oostvaardersplassen, de Lepelaarplannen, het Naardermeer en ook De Wieden. In deze gebieden zijn broedkolonies van bijvoorbeeld aalscholvers en lepelaars te vinden. Vogels die in het IJsselmeer en Markermeer & IJmeer op vis foerageren zoals aalscholvers en visdieven kunnen afkomstig zijn van broedkolonies in deze Natura 2000-gebieden.

Daarnaast zijn er belangrijke relaties met het achterland. Veel vogels die het IJsselmeergebied gebruiken als slaapplek foerageren binnendijs. Zo is er een belangrijke functionele relatie tussen de Friese IJsselmeerkust en het nabijgelegen Friese Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Op het Markermeer slapende watervogels foerageren bijvoorbeeld in Natura 2000-gebied Zeevang en vogels die slapen op de randmeren kunnen foerageren in Natura 2000-gebied Arkemheen. Het betreft diverse vogelsoorten met instandhoudingsdoelstellingen zoals overwinterende ganzensoorten (kolgans, kleine rietgans en brandgans), smient, kempaan en wulp.

3.2 Kernopgaven

De kernopgaven in Tabel 3-1 laten zien welke herstel- en beschermingsopgaven centraal staan in het IJsselmeergebied. Ze geven aan waar inspanningen het meest nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. De kernopgaven zijn gebaseerd op de landelijke systematiek uit het Doelendocument Natura 2000, waarin voor Nederland de instandhoudingsdoelstellingen zijn toegelicht (Min. van LNV, 2006).

De kernopgaven omvatten meerdere soorten en habitattypen die op gebieds- en landschapsniveau om een samenhangende aanpak in het kader van beheer en inrichting vragen. De kernopgave moerasranden in het gebied van het Ketelmeer en het Vossemeer heeft extra urgentie, omdat het aantal van de grote karekiet in dit gebied ver onder het doelaantal ligt en de kwaliteit van de moerasranden is aanzienlijk slechter dan in de overige randmeren.

Aan ieder Natura 2000-gebied zijn in principe maximaal vier kernopgaven toegekend. In de onderstaande tabel is aangegeven welke kernopgaven gelden voor de verschillende Natura 2000-gebieden en daarmee welke habitattypen en soorten sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven geven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-gebied. Aan de hand van de kernopgaven worden in de beheerplannen prioriteiten gesteld. Uit de tabel blijkt dat veel kernopgaven voor meerdere Natura 2000-gebieden in het IJsselmeer gelden.

In de Ecologische evaluaties van de Natura 2000-beheerplannen van de zes Natura 2000-gebieden (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025) staat de huidige stand van zaken in relatie tot het realiseren van de kernopgaven.

Tabel 3-1. Overzicht van de kernopgaven die gelden voor de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied.

Kernopgaven	IJsselmeer	Markermeer & IJmeer	Ketelmeer & Vossemeer	Zwarte Meer	Veluwe-randmeren	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever
4.01 Evenwichtig systeem	V	V	V	V	V	V
4.02 Rui- en rustplaatsen	V	V	V	V	V	
4.03 Moerasranden	V	V	V	V	V	
4.04 Plas-dras situaties	V					
4.15 Vochtige graslanden				V		

3.3 Instandhoudingsdoelstellingen, huidig doelbereik en kritische beïnvloedende factoren voor dit doelbereik

Voor Natura 2000-gebieden zijn in aanwijzingsbesluiten instandhoudingsdoelstellingen vastgelegd voor de bescherming van plant- en diersoorten en hun leefgebieden. Er zijn de volgende typen behoudsdoelen en herstel- of uitbreidingsdoelen:

Voor habitattypen:

- Behoud of uitbreiding van oppervlakte van het habitat.
- Behoud of verbetering van kwaliteit van het habitat.

Voor habitatrichtlijnsoorten:

- Behoud of uitbreiding van leefgebied voor behoud of uitbreiding van de populatie.
- Behoud of verbetering van kwaliteit van leefgebied voor behoud of uitbreiding van de populatie.

Voor broedvogels:

- Behoud of uitbreiding van de omvang van leefgebied, gericht op draagkracht voor een in het aanwijzingsbesluit opgenomen de populatie.
- Behoud of verbetering van de kwaliteit van leefgebied, gericht op draagkracht voor een in het aanwijzingsbesluit opgenomen populatie.

Voor niet-broedvogels:

- Behoud of uitbreiding van de omvang van leefgebied (foerageergebied en/of slaap- en rustplaats), gericht op draagkracht voor een in het aanwijzingsbesluit opgenomen populatie.
- Behoud of verbetering van de kwaliteit van leefgebied (foerageergebied en/of slaap- en rustplaats), gericht op draagkracht voor een in het aanwijzingsbesluit opgenomen populatie.

In de volgende vier paragrafen komen achtereenvolgens de habitattypen, habitatrichtlijnsoorten, broedvogels en niet-broedvogels aan bod die voor de zes Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. Per groep worden de instandhoudingsdoelstellingen, het huidige doelbereik en de kritische (faal)factoren en knelpunten voor dit doelbereik benoemd.

Deze informatie is gebaseerd op de Ecologische evaluaties van de Natura 2000-beheerplannen van de zes Natura 2000-gebieden (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V., 2025). Voor verdere informatie over de gegevens (zoals de bijbehorende datums) wordt dan ook verwezen naar deze evaluaties. Het doelbereik en de kritische factoren voor dit doelbereik worden verder uitgewerkt in de Doeluitwerking.

3.3.1 *Habitattypen*

In Tabel 3-2 is de mate van doelbereik voor de aangewezen habitattypen opgenomen. Uit de Ecologische evaluaties komt naar voren dat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen wordt beperkt door vier factoren:

1. *Hydrologische veranderingen en verzoeting.*
2. *Beperkingen in oppervlakte en systeemschaal.*
3. *Tekortschietend beheer en onvoldoende verschraling.*
4. *Onvolledige beoordelingsmogelijkheden door recent vastgestelde doelen.*

Voor een beschrijving van de mate van doelbereik voor de aangewezen habitattypen alsook de aard, omvang en samenhang van beperkende factoren wordt verwezen naar de Ecologische Evaluaties en de Inventarisaties Beheer en Gebruik van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)).

Tabel 3-2. Beoordeling doelbereik oppervlakte en kwaliteit van de aangewezen habitattypen.

Opp: oppervlakte, kwal: kwaliteit, = : behoud, > : uitbreiding, groen: gunstig of toename; rood: ongunstig of afname; grijs: onbekend.

Voor de Natura 2000-gebieden 'Ketelmeer en Vossemeer' en 'Eemmeer en Gooimeer Zuidoever' zijn geen habitattypen aangewezen.

Bron: Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025).

Aangewezen habitattypen	IJsselmeer		Markermeer en IJmeer		Zwarte meer		Veluwerandmeren	
	Opp.	Kwal.	Opp.	Kwal.	Opp.	Kwal.	Opp.	Kwal.
H1330B Schorren en zilte graslanden	=	=						
H3140 Kranswierwateren	=	=	=	=	=	=	=	=
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	=	=	=	=	>	>	=	=
H6430A Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=					=	=
H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	=	=			=	=	=	=
H6510B Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart) - kievitsbloem					>	>		
H7140A Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	=	=						

3.3.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

In Tabel 3-3 is de mate van doelbereik voor de aangewezen Habitatrichtlijnsoorten opgenomen. Uit de Ecologische evaluaties komt naar voren dat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen wordt beperkt door zes factoren:

1. *Verslechterde waterkwaliteit.*
2. *Veranderingen in het voedselweb.*
3. *Invloed van exotische vissoorten.*
4. *Te extensief beheer en veranderingen in vegetatiestructuur.*
5. *Te hoge voedselrijkdom op land.*
6. *Externe factoren buiten de Natura 2000-gebieden.*

Daarnaast kon van enkele doelen het doelbereik niet worden bepaald, vanwege kennisleemtes, zoals datagebrek en gebrek aan informatie over ecologische drukfactoren en gebied specifiek beheer. Voor een beschrijving van de mate van doelbereik voor de aangewezen habitatrichtlijnsoorten alsook de aard, omvang en samenhang van beperkende factoren wordt verwezen naar de Ecologische Evaluaties en de Inventarisaties Beheer en Gebruik van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)).

Tabel 3-3. Beoordeling doelbereik populatie en omvang en kwaliteit leefgebied habitatrichtlijnsoorten.

Pop: populatie, omv.l.: omvang leefgebied, kwal.l: kwaliteit leefgebied, = : behoud, > : uitbreiding, = (<) behoud oppervlakte, maar mag achteruitgaan ten gunste van een andere in besluit met name genoemde waarde. Groen: gunstig of toename; rood: ongunstig of afname; grijs: onbekend.

Voor de Natura 2000-gebieden Ketelmeer & Vossemeer en Eemmeer & Gooimeer Zuidoever zijn geen habitatrichtlijnsoorten aangewezen.

Bron: Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025).

Aangewezen habitatsoorten	IJsselmeer			Markermeer en IJmeer			Zwarte meer			Veluwe randmeren		
	Pop.	Omv. l.	Kwal. l.	Pop.	Omv. l.	Kwal. l.	Pop.	Omv. l.	Kwal. l.	Pop.	Omv. l.	Kwal. l.
H1134 Bittervoorn							=	=	=			
H1145 Grote modderkruiper							=	=	=			
H1149 Kleine modderkruiper				=	=	=	=	=	=	=	=	=
H1163 Rivierdonderpad	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	= (>)	=
H1318 Meervleermuis	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
H1340 Noordse woelmuis	>	>	=									
H1903 Groenknolorchis	=	=	=									

3.3.3 *Broedvogels*

In Tabel 3-4 is de mate van doelbereik voor de aangewezen broedvogels opgenomen. Uit de Ecologische evaluaties komt naar voren dat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen wordt beperkt door vijf factoren:

1. *Onvoldoende kwaliteit en omvang van rietmoeras voor moerasbroedvogels.*
2. *Tekort aan kale en dynamische pionierhabitats in nabijheid geschikt foerageergebied voor kale grond broedvogels.*
3. *Tekort aan geschikt foerageergebied in nabijheid broedlocaties voor visetende broedvogels.*
4. *Predatie en verstoring.*
5. *Externe populatieontwikkelingen.*

Daarnaast kon van enkele doelen het doelbereik niet worden bepaald. In verschillende gebieden ontbreekt informatie over de populaties en omvang en kwaliteit van het leefgebied van de soorten. Voor de kwaliteit van het leefgebied ontbreekt informatie over beheer, verstoringdruk en gebruiksdruk (zoals recreatie, visserij). Voor een nadere duiding van de kennisleemtes, een beschrijving van de mate van doelbereik voor de aangewezen broedvogels alsook de aard, omvang en samenhang van beperkende factoren wordt verwezen naar de Ecologische Evaluaties en de Inventarisaties Beheer en Gebruik van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)).

Tabel 3-4. Beoordeling doelbereik aantal broedparen en omvang en kwaliteit leefgebied van de bij voor de Natura 2000-gebieden aangewezen broedvogelsoorten.
ja:doel is gehaald, nee: doel is niet gehaald, onbekend: doelbereik is niet duidelijk, N broedp: aantal broedparen, omv.l.: omvang leefgebied, kwal.l: kwaliteit leefgebied, = : behoud, > : uitbreiding. Groen: gunstig of toename; rood: ongunstig of afname; grijs: onbekend.
Bron: Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025).

Aangewezen broedvogelsoorten	IJsselmeer			Markermeer en IJmeer			Ketelmeer en Vossemeer			Zwarte meer			Veluwerandmeren			Eemmeer en Gooimeer Zuidoever		
	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.	n broedp.	Omv. l.	Kwal. l.
Broedvogels op kale grond en grasland																		
A137 Bontbekplevier	13 ; nee	> ; nee	> ; nee															
A151 Kemphaan	20 ; nee	> ; onbekend	>															
A193 Visdief	3300 ; nee	= ; nee	= : nee	630 ; ja	= ; nee	= ; nee										280	=	=
Moerasbroedvogels																		
A017 Aalscholver	8000* ; nee	= ; nee	= : nee	8000* ; nee	= ; nee	= ; nee												
A021 Roerdomp	7 ; ja	> ; ja	> ; ja				5 ; deels	> ; onbekend	> ; onbekend	6 ; ja	> ; ja	> ; ja	5 ; nee/ja (in twee jaren)	> ; ja	> 'ja			
A029 Purperreiger										20 ; nee	> ; nee	> ; nee						
A034 Lepelaar	25 ; ja	= ; ja	= ; ja															
A081 Bruine kiekendief	25 ; nee	= ; onbekend	= ; onbekend															
A119 Porseleinhoen	18 ; nee	> ; nee	> ; nee				4 ; nee	> ; nee	> ; nee	7 ; nee	> ; nee	> ; nee						
A292 Snor	40 ; ja	= ; onbekend	= ; onbekend							50 ; ja	> ; ja	> ; ja						
A295 Rietzanger	990 ; ja	= ; onbekend	= ; onbekend							270 ; ja	= ; ja	= ; ja						
A298 Grote karekiet							40 ; nee	> ; nee	> ; nee	40 ; nee	> ; nee	> ; nee	40 ; nee	> ; nee	> ; nee			

3.3.4

Niet-broedvogels

In Tabel 3-5 is de mate van doelbereik voor de aangewezen niet-broedvogelsoorten opgenomen. Het doelbereik van niet-broedvogels in het IJsselmeergebied laat een wisselend patroon zien, waarbij meerdere soortgroepen en individuele soorten worden beïnvloed door interne factoren en externe factoren. Uit de Ecologische evaluaties komt naar voren dat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen wordt beperkt door zes factoren:

1. *Soorten met knelpunten gerelateerd aan voedselbeschikbaarheid en/of vangbaarheid (vis en benthos).*
2. *Soorten met knelpunten door verschuiving van overwinteringsgebieden en internationale populatietrends.*
3. *Soorten die vooral beïnvloed worden door verstoring (recreatie, scheepvaart, rustgebieden) en andere invloeden van menselijke activiteiten (waaronder jacht).*
4. *Soorten waarvoor hydrologie, peilbeheer of vegetatiesuccessie een belangrijk knelpunt vormen.*
5. *Soorten die afhankelijk zijn van agrarisch gebied en worden beïnvloed door landbouwintensivering.*
6. *Waterplantenetters met wisselend doelbereik, vaak door externe of leefgebiedsfactoren.*

Daarnaast kon van enkele doelen het doelbereik niet worden bepaald. In verschillende gebieden ontbreekt informatie over de populaties en omvang en kwaliteit van het leefgebied van de soorten. Voor de kwaliteit van het leefgebied ontbreekt informatie over beheer, verstoringdruk en gebruiksdruk (zoals recreatie, visserij). Voor een nadere duiding van de kennisleemtes, een beschrijving van de mate van doelbereik voor de aangewezen niet-broedvogels alsook de aard, omvang en samenhang van beperkende factoren wordt verwezen naar de Ecologische Evaluaties en de Inventarisaties Beheer en Gebruik van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)).

Tabel 3-5. Beoordeling doelbereik niet-broedvogels. In het overzicht is vermeld of de doelaantallen in de beheerplanperiode werden behaald en of het leefgebied aan omvang en/of kwaliteit voldeed. Groen gearceerd: doelaantal in alle jaren met gegevens gehaald. Oranje gearceerd: doelaantal in deel van de jaren met gegevens gehaald. Rood gearceerd: doelaantal in geen van de jaren met telgegevens gehaald. Grijs gearceerd: onduidelijk of onbekend of het doelaantal behaald is door gebrek aan data of een afwijkende eenheid van de getelde aantallen. In de Ecologische evaluaties is geen onderscheid gemaakt in de omvang en kwaliteit leefgebied voor niet-broedvogels, vandaar dat ze in deze overzichtstabel zijn gecombineerd. Bron: Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025).

Aangewezen niet- broedvogelsoort	Functie	IJsselmeer		Markermeer en IJmeer		Ketelmeer en Vossemeer		Zwarte meer		Veluwerandmeren		Eemmeer en Gooimeer	
		Pop.	omv.&kwal.I.	Pop.	omv.&kwal.I.	Pop.	omv.&kwal.I.	Pop.	omv.&kwal.I.	Pop.	omv.&kwal.I.	Pop.	omv.&kwal.I.
Waterplanteneters													
A037 Kleine zwaan	foerageer	20 ; wisselend	= ; wisselend			5 ; nee	= ; wisselend	2 ; nee	= ; deels	120 ; wisselend	= ; wisselend	2 ; nee op 1 jaar na	= ; wisselend
A037 Kleine zwaan	slaap en rust	1600 (max) ; nee	= ; nee			5 ; onbekend	= ; wisselend	2 ; onbekend	= ; deels	120 ; onduidelijk	= ; wisselend		
A051 Krakeend	foerageer	200 ; ja	= ; ja	90 ; ja	= ; ja	160 ; ja	= ; ja	90 ; ja	= ; ja	280 ; wisselend	= ; wisselend	90 ; ja	= ; ja
A058 Krooneend	foerageer			Behoud ; n.v.t.	= ; deels					30 ; wisselend	= ; wisselend		
A125 Meerkoet	foerageer	3600; wisselend	= ; wisselend	4500 ; ja	= ; ja	1700 ; nee	= ; wisselend	1800 ; nee	= ; deels	11000 ; wisselend	= ; wisselend	1700 ; ja	= ; wisselend
A054 Pijlstaart	foerageer	60 ; ja	= ; ja			50 ; wisselend	= ; wisselend	10 ; nee, op 1 jaar na	= ; deels	140 ; wisselend	= ; nee		
Benthoseters													
A067 Brilduiker	foerageer	310 ; wisselend	= ; wisselend	170 ; nee	= ; nee					220 ; nee	= ; nee		
A061 Kuifeend	foerageer	11300 ; nee	= ; nee	18800 ; nee	= ; nee	4500 ; nee	= ; nee	1700 ; nee	= ; nee	5700 ; ja op 1 jaar na	Omv: = (<), leefg: = ; wisselend	2700 ; nee op 1 jaar na	= ; wisselend
A059 Tafeleend	foerageer	310 ; wisselend	= ; wisselend	3200 ; ja	= ; deels	350 ; nee	= ; nee	240 ; nee	= ; nee	6600 ; nee	Omv: = (<), leefg: =; wisselend	790 ; nee	= ; wisselend
A062 Toppereend	foerageer	15800 ; wisselend	= ; wisselend	70 ; wisselend	= ; nee								
Viseters													
A017 Aalscholver	foerageer	8100 ; wisselend	= ; wisselend	2600 ; wisselend	= ; nee	870 ; nee	= ; nee	330 ; wisselend	= ; nee	420 ; wisselend	= ; nee	160 ; nee op 1 jaar na	= ; wisselend
A017 Aalscholver	slaap en rust	8100 ; onduidelijk	= ; onduidelijk	2600 ; onduidelijk	= ; nee	870 ; onbekend	= ; nee			420 ; onbekend	= ; nee		
A177 Dwergmeeuw	foerageer	85 ; onbekend	> ; onbekend	Behoud ; n.v.t.	= ; deels								
A005 Fuut	foerageer	2200 ; nee	> ; nee	170 ; ja	= ; ja	350 ; nee	= ; nee	170 ; nee	= ; nee	400 ; ja	= ; wisselend	160 ; ja	= ; ja
A070 Grote zaagbek	foerageer	1850 ; nee	> ; nee	40 ; wisselend	= ; deels	70 ; nee	= ; nee			50 ; nee	= ; nee		
A034 Lepelaar	foerageer	30 ; ja	= ; ja	2 ; ja	= ; ja	8 ; wisselend	= ; nee	3 ; nee, op 1 jaar na	= ; nee	3 ; nee op 1 jaar na	= ; wisselend		
A068 Nonnetje	foerageer	180 ; nee	> ; wisselend	80 ; nee	= ; deels	30 ; nee	= ; nee			60 ; nee	= ; nee	10 ; nee	= ; wisselend
A190 Reuzenstern	foerageer	40 (max) ; onbekend	= ; ja			10 (max) ; onbekend	= ; wisselend						
A190 Reuzenstern	slaap en rust	40 (max) ; ja	= ; ja			10 (max) ; wisselend	= ; wisselend						
A027 Grote zilverreiger	foerageer									40 (max) ; ja	= ; ja		
A197 Zwarte stern	foerageer	73200 (max) ; onbekend	> ; nee	Behoud ; n.v.t.	= deels			10 (max) ; wisselend	= ; nee				
A092 Visarend	foerageer					3 (max) ; wisselend	= ; wisselend						

Aangewezen niet- broedvogelsoort	Functie	IJsselmeer		Markermeer en IJmeer		Ketelmeer en Vossemeer		Zwarte meer		Veluwerandmeren		Eemmeer en Gooimeer	
		Pop.	omv.& kwal.I.	Pop.	omv.& kwal.I.	Pop.	omv.& kwal.I.	Pop.	omv.& kwal.I.	Pop.	omv.& kwal.I.	Pop.	omv.& kwal.I.
Omnivore zwemeenden													
A048 Bergeend	foerageer	210 ; ja	= ; ja										
A056 Slobeend	foerageer	60 ; wisselend	= ; wisselend	20 ; ja	= ; ja			10 ; ja op 1 jaar na	= ; deels	50 ; wisselend	= ; wisselend	5 ; wisselend	= ; nee
A053 Wilde eend	foerageer	3800 ; onzeker	= ; nee										
A052 Wintertaling	foerageer	280 ; nee	= ; wisselend			360 ; nee	= ; nee	470 ; nee	= ; nee				
Steltlopers													
A140 Goudplevier	foerageer	9700 (max) ; onbekend	= ; wisselend										
A140 Goudplevier	slaap en rust	9700 (max) ; wisselend	= ; wisselend										
A156 Grutto	foerageer	290 ; nee	> ; onzeker			20 ; wisselend	= ; wisselend						
A156 Grutto	slaap en rust	2200 (max) ; nee	> ; onzeker			20 ; onbekend	= ; onbekend	behoud ; onbekend	= ; deels				
A151 Kempphaan	foerageer	2100 (max) ; nee	> ; onzeker										
A151 Kempphaan	slaap en rust	17300 (max) ; nee	> ; onzeker										
A132 Kluut	foerageer	20 ; ja	= ; ja										
A160 Wulp	foerageer	310 ; ja op 1 jaar na	= ; wisselend										
A160 Wulp	slaap en rust	3500 (max) ; ja op 1 jaar na	= ; wisselend										
Herbivore watervogels van agrarisch gebied													
A045 Brandgans	foerageer	1500; wisselend	= ; wisselend	160 ; ja	= ; ja								
A045 Brandgans	slaap en rust	26200 (max) ; ja	= ; wisselend	160 ; ja	= ; onduidelijk								
A043 Grauwe gans	foerageer	580 ; ja	= ; ja	510 ; ja	= ; ja	680 ; ja	= ; ja	630 ; ja	= ; deels			300 ; ja	= ; ja
A043 Grauwe gans	slaap en rust	580 ; onduidelijk	= ; ja	510 ; ja	= ; onduidelijk	680 ; onbekend	= ; onbekend	630 ; onbekend	= ; deels			300 ; onduidelijk	= ; onduidelijk
A040 Kleine rietgans	foerageer	30 ; onzeker	= ; nee										
A040 Kleine rietgans	slaap en rust	30 ; onbekend	= ; nee										
A041 Kolgans	foerageer	4400 ; nee	= ; nee			220 ; nee	= ; nee	740 ; nee	= ; nee				
A041 Kolgans	slaap en rust	19000 ; ja op 1 jaar na	= ; wisselend			220 ; onbekend	= ; onbekend	740 ; onbekend	= ; nee				
A050 Smient	foerageer	10300 ; onbekend	= ; nee							3500 ; onbekend	= ; nee		
A050 Smient	slaap en rust	10300 ; nee op 1 jaar na	= ; nee	15600 ; nee	= ; nee			1300 ; nee	= ; deels	3500 ; nee	= ; nee	4900 ; nee	= ; onduidelijk
A702 Toendrarietgans	slaap en rust	behoud ; onduidelijk	= ; onduidelijk			behoud ; onbekend	= ; onbekend	behoud ; onbekend	= ; onduidelijk				

Kluut – Paul van Veen

4 Uitgangspunten voor het planMER

In dit hoofdstuk staan de uitgangspunten voor het milieueffectonderzoek (planMER). Deze uitgangspunten vormen het kader voor het beoordelen van maatregelen en alternatieven in het planMER. Ze beschrijven welke regels en beleidskaders relevant zijn, wat het studiegebied is en welke situatie wordt gebruikt als vertrekpunt voor het onderzoek.

4.1 Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders

Natura 2000-gebieden worden aangewezen op grond van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Deze richtlijnen zijn geïmplementeerd in de Omgevingswet. Zoals beschreven in Hoofdstuk 1 ligt hierin de grondslag voor het opstellen van een Natura 2000-beheerplan.

Naast de genoemde Europese richtlijnen en de Omgevingswet zijn er andere wetten en beleidsplannen, bijvoorbeeld over bodem, water en de leefomgeving, relevant voor het IJsselmeergebied. In Tabel 4-1 staan die wetten en beleidsplannen opgesomd. In het planMER worden deze nader toegelicht en wordt bekeken in hoeverre het planvoornemen en de randvoorwaarden die volgen uit deze wetten en beleidskaders met elkaar in overeenstemming zijn.

Tabel 4-1: Beleidskaders en regelgeving voor het planMER

Niveau	Belangrijkste kaders	Relevantie
Europees	Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Natuurherstelverordening, Kaderrichtlijn Water, Ramsar	Bescherming soorten en habitats, waterkwaliteit
Nationaal	Omgevingswet, Nationale Omgevingsvisie, Nota Ruimte, Nationaal Waterprogramma, Deltaprogramma, Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), Stroomgebiedbeheerplan (SGBP), Water en Bodem en sturend, Visserijwet en Actieplan toekomstbestendig visserijbeheer IJsselmeergebied, Hoogwaterbeschermingsprogramma	Juridische basis en (ruimtelijke) beleidskeuzes voor onder meer waterbeheer, waterveiligheid, waterkwaliteit, natuur, zoetwaterbeschikbaarheid, ruimtelijke adaptatie, zandwinning, scheepvaart, visserij
Provinciaal	Omgevingsvisies, -plannen en verordeningen	(Beleids)kaders voor onder meer natuur, water, Natuurnetwerk Nederland (NNN), landschap, cultuurhistorie, archeologie, recreatie, energie, Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL)
Regionaal	Platform IJsselmeergebied, Deltaprogramma IJsselmeergebied, Peilbesluit, Regionale Energie Strategieën	Regionale samenwerking op overkoepelende thema's, peilbeheer en energietransitie
Gemeenten	Omgevingsplannen en lokale verordeningen	Regels voor onder meer recreatie, ruimtelijke inrichting, natuurbeheer

4.2 Plan- en studiegebied

Het plangebied bestaat uit de zes Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied. Het studiegebied is het gebied waarvoor de milieueffecten worden beoordeeld. Het studiegebied is vaak groter dan het plangebied. Dat komt omdat de milieueffecten zich meestal niet precies beperken tot de grenzen van Natura 2000-gebieden. Denk bijvoorbeeld aan effecten op waterkwaliteit, ecologie, recreatie of scheepvaart die ook buiten de beschermde gebieden kunnen optreden. Het exacte studiegebied verschilt per milieuthema en wordt in het planMER verder uitgewerkt.

4.3 Referentiesituatie

Het planMER onderzoekt de milieueffecten en sociaaleconomische effecten van alternatieven met de referentiesituatie. De referentiesituatie is de situatie die ontstaat als het beheerplan niet wordt geactualiseerd en het huidige beheer wordt voortgezet, samen met autonome ontwikkelingen. De referentiesituatie geeft dus weer hoe het gebied zich waarschijnlijk ontwikkelt zonder dat het beheerplan wordt geactualiseerd.

Voor de referentiesituatie wordt uitgegaan van een toekomstbeeld in 2036. Dit zichtjaar is gekozen omdat het aansluit bij de planperiode van het beheerplan (2030-2036).

Deze referentiesituatie bestaat uit:

- Voortzetting van maatregelen en vrijstellingen uit het huidige beheerplan die al zijn uitgevoerd.
- De bestaande activiteiten die nu in het IJsselmeergebied plaatsvinden. Denk hierbij aan waterbeheer, recreatie, scheepvaart, visserij, energievoorzieningen, zandwinning, agrarisch gebruik en infrastructuur.
- Autonome ontwikkelingen zoals:
 - autonome trends in bestaande activiteiten, zoals recreatie en visserij;
 - al besloten maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW);
 - al besloten dijkversterkingen en regionale ruimtelijke ontwikkelingen aan de randen van het gebied.

In het planMER worden de huidige activiteiten en autonome ontwikkelingen uitgewerkt. De effecten worden bepaald ten opzichte van de referentiesituatie in 2036 en er wordt ook een doorkijk gegeven naar de effecten op de langere termijn, 2050.

Wat valt niet onder de referentiesituatie voor het bepalen van de milieueffecten en sociaaleconomische aspecten?

Er zijn ook ontwikkelingen waarvan de planvorming gelijktijdig met de actualisatie van het beheerplan plaatsvindt. Het gaat bijvoorbeeld om Klimaatbuffer PWN (voorraadbekkens voor de watervoorziening), Waterfront Lelystad (gebiedsontwikkeling) en de uitbreidingen die voortvloeien uit het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie.

Deze ontwikkelingen maken geen deel uit van de referentiesituatie omdat hier nog geen finale besluitvorming over heeft plaatsgevonden, maar kunnen op de langere termijn wel van invloed zijn op het IJsselmeergebied. In het planMER wordt in een gevoeligheidsanalyse aangegeven waar mogelijk samenhang kan optreden, zodat hier in de planvorming rekening mee kan worden gehouden.

Klimaatverandering

Klimaatverandering is een ontwikkeling die buiten de invloed van het beheerplan plaatsvindt, maar wel van grote betekenis is voor het IJsselmeergebied. Verwachte effecten zijn:

- Zeespiegelstijging, met mogelijk gevolgen voor waterveiligheid, peilbeheer en verzilting.
- Verandering in neerslagpatronen, waardoor extremen in wateraanvoer en droogte vaker voorkomen met mogelijke gevolgen voor concentraties schadelijke stoffen.
- Temperatuurstijging, die invloed heeft op ecologische processen, zoals zuurstofhuishouding en verspreiding van soorten.

Deze effecten worden niet volledig meegenomen in de referentiesituatie voor 2036, omdat ze nog niet precies bekend zijn en vooral op de langere termijn spelen. Wel wordt in het planMER een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd om te bepalen of alternatieven robuust zijn onder de vier KNMI-klimaatscenario's.

5 Ontwikkeling van alternatieven

Het planMER moet redelijke alternatieven bevatten die op effecten worden beoordeeld. Een redelijk alternatief bestaat uit een combinatie van realistische maatregelen die effectief, haalbaar en uitvoerbaar zijn om de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied te behalen. Dit worden ook wel maatregelenpakketten genoemd.

In dit hoofdstuk staat hoe mogelijke maatregelen voor het beheerplan worden verzameld, beoordeeld en gecombineerd tot alternatieven voor het planMER.

5.1 Doelen

Zoals beschreven in Hoofdstuk 3 (paragraaf 3.3) zijn in aanwijzingsbesluiten de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden vastgelegd. Er zijn behoudsdoelen en herstel- of uitbreidingsdoelen. Voor beide type instandhoudingsdoelstellingen is sprake van een verslechteringsverbod ten opzichte van de toestand ten tijde van de aanwijzing. In het beheerplan wordt uiteindelijk een pakket aan maatregelen opgenomen dat is gericht op het halen van deze doelen.

5.2 Alternatieven

Omdat nog niet vaststaat welke maatregelen uiteindelijk in het beheerplan komen, wordt gewerkt met onderzoeksalternatieven: redelijke maatregelenpakketten met elk een eigen ambitie en tijdshorizon. Per alternatief bestaat hierbij de mogelijkheid om met verschillende varianten te werken. Op deze manier kan het spectrum aan mogelijke maatregelenpakketten (van het minimaal nodige tot het meest ambitieuze) worden onderzocht. Dit levert de benodigde informatie op om een voorkeursmaatregelenpakket (voorkeursalternatief: VKA) samen te stellen.

De volgende drie alternatieven worden onderzocht:

5.2.1 *Basisalternatief*

Dit alternatief bevat maatregelen die nodig zijn om verslechtering ten opzichte van de toestand ten tijde van aanwijzing teniet te doen, verdere achteruitgang te voorkomen en behoud te borgen. Het vormt het minimale basispakket aan maatregelen, waarmee voldaan wordt aan het verslechteringsverbod. Bij dit alternatief wordt onderzocht in hoeverre dit maatregelenpakket ook bijdraagt aan het behalen van uitbreidings- en verbeterdoelstellingen.

5.2.2 *Snel resultaat alternatief*

Dit alternatief combineert het basisalternatief met maatregelen die in de planperiode (2030-2036) al zichtbaar resultaat kunnen opleveren voor de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen voor soorten en/of leefgebieden. Denk aan gerichte ingrepen in beheer, inrichting of zonering met snel effect.

5.2.3 *Toekomstbestendig alternatief*

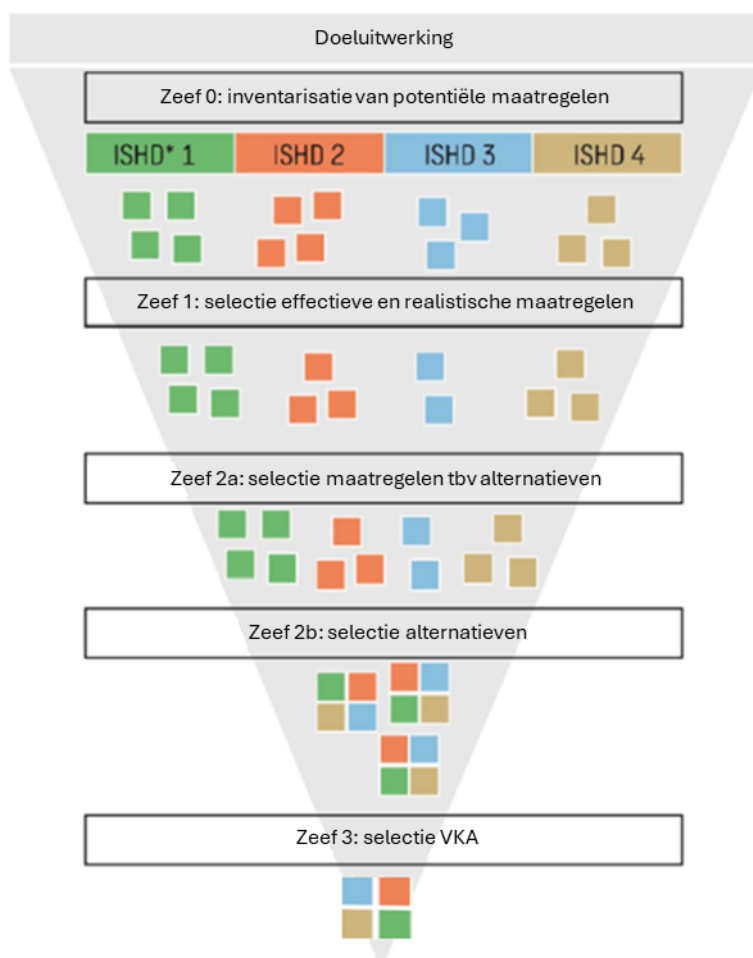
Dit alternatief bouwt voort op het basisalternatief en voegt maatregelen toe die vanuit een langetermijnperspectief (2050) nodig zijn om de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen te behalen. Vragen die hierbij gesteld worden zijn: Welke maatregelen zijn er nodig om de instandhoudingsdoelstellingen op de lange termijn

(2050) te kunnen halen? Hoe kunnen we hier gefaseerd naar toe werken? En welke maatregelen moeten dan in de komende beheerplanperiode genomen worden?

Het gaat om maatregelen die nu moeten worden gestart, omdat ze tijd nodig hebben om effect te krijgen, of omdat ze de basis vormen voor andere maatregelen (bijvoorbeeld voorbereidende onderzoeken). Ook kunnen hierin maatregelen worden opgenomen die belangrijk zijn om adaptief in te spelen op toekomstige opgaven, zoals klimaatverandering, en die bijdragen aan de ecologische veerkracht van het gebied.

5.3 Werkwijze totstandkoming alternatieven en voorkeursalternatief: de zeefmethodiek (van breed naar concreet)

Voor de selectie van maatregelen wordt een zeefmethodiek gebruikt. Deze methodiek werkt van grof naar fijn. Het bestaat uit een stapsgewijze aanpak die van een brede inventarisatie toewerkt naar een selectie van realistische maatregelen, die effectief, haalbaar en uitvoerbaar zijn. Zie Figuur 5-1 voor een overzicht van de stappen. De stappen zijn hieronder beschreven.

Figuur 5-1: Zeef-methodiek. De vier gekleurde rechthoeken in de figuur symboliseren de instandhoudingsdoelstellingen (met de tekst ISHD). De vierkante blokjes geven de verschillende maatregelen weer. De aantallen zijn willekeurig gekozen. Het IJsselmeergebied heeft namelijk meer dan vier instandhoudingsdoelstellingen.

5.3.1 *Doeluitwerking*

Op dit moment werkt Rijkswaterstaat aan de Doeluitwerking. Deze uitwerking wordt gebaseerd op de Ecologische Evaluaties en de Inventarisaties Beheer en Gebruik van het huidige beheerplan (Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025)), aangevuld met andere informatiebronnen.

De Doeluitwerking geeft inzicht in wat er per soort en leefgebied nodig is om een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Dit gebeurt voor elk afzonderlijk Natura 2000-gebied in het IJsselmeergebied en voor het IJsselmeergebied als geheel. De ecologische randvoorwaarden en mogelijke oplossingsrichtingen worden in beeld gebracht in samenwerking met de gebiedsbeheerders en deskundigen.

5.3.2 *Zeef 0: Inventarisatie van potentiële maatregelen*

Voortbouwend op de doeluitwerking wordt een lijst van potentiële maatregelen opgesteld. Dit gebeurt voor de zes afzonderlijke gebieden. Deze maatregelen kunnen gericht zijn op het behoud of verbetering van leefgebieden en op het verminderen van negatieve effecten van menselijke activiteiten.

Het kan gaan om beheermaatregelen (zoals maaien of begrazing), inrichtingsmaatregelen (bijvoorbeeld de aanleg van eilanden, ondieptes of natuurvriendelijke oevers), systeemmaatregelen (bijvoorbeeld aanpassing van het peilbeheer), zonering van activiteiten, afspraken (in de vorm van convenanten of gedragscodes), en voorlichting. Hierbij worden lessen meegenomen uit de evaluatie van het huidige beheerplan.

Relatie met andere programma's en samenhang

Bij het samenstellen van maatregelen wordt nadrukkelijk gekeken naar de samenhang met andere programma's en besluiten (zoals KRW, PAGW, naastliggende beheerplannen, peilbesluiten, dijkversterkingen en regionale ontwikkelingen). Als maatregelen uit andere programma's tot doelbereik kunnen leiden en hierover nog niet is besloten, dan worden ze meegenomen als te beoordelen maatregel en niet in de referentiesituatie.

5.3.3 *Zeef 1: Selectie effectieve en realistische maatregelen*

De potentiële maatregelen worden beoordeeld op ecologische effectiviteit. Daarnaast wordt gekeken naar showstoppers voor haalbaarheid en uitvoerbaarheid (technisch, extreme kosten, juridisch en draagvlak). Alleen maatregelen die zowel effectief als realistisch (haalbaar en uitvoerbaar) zijn, gaan door naar de volgende stap.

5.3.4 *Zeef 2a: Selectie maatregelen ten behoeve van alternatieven*

Van de effectieve en kansrijke maatregelen worden de milieueffecten en sociaal economische effecten in beeld gebracht. Het kan zijn dat hier een tweede zeef wordt toegepast, waarbij maatregelen afvallen waarvan de effecten zo groot zijn dat ze buiten de kaders van wet- en regelgeving of beleid vallen.

5.3.5 *Zeef 2b: Selectie alternatieven*

De maatregelen worden gecombineerd tot maatregelenpakketten (alternatieven). Het doelbereik, de milieueffecten en de sociaaleconomische effecten van de alternatieven worden onderzocht en beoordeeld. Dit gebeurt voor elk van de zes Natura 2000-gebieden en voor het IJsselmeergebied als geheel.

5.3.6 *Zeef 3: Selectie voorkeursmaatregelenpakket (VKA)*

De integrale vergelijking tussen de effecten van de alternatieven leidt tot inzichten die uiteindelijk gebruikt worden om een voorkeursmaatregelenpakket (Voorkeursalternatief: VKA) te bepalen. Dit VKA kan een van de alternatieven zijn of een nieuwe combinatie van maatregelen. Ook van het VKA worden het doelbereik, de milieueffecten en de sociaaleconomische effecten in het planMER in beeld gebracht. Dit gebeurt voor elk van de zes Natura 2000-gebieden en voor het IJsselmeergebied als geheel. In het beheerplan wordt het VKA opgenomen.

6 Beoordelingskader voor doelbereik en effecten

Het planMER vergelijkt de milieueffecten en sociaaleconomische gevolgen van alternatieven met de referentiesituatie. Het beoordelingskader beschrijft welke thema's worden onderzocht, hoe dat gebeurt en welke beoordelingsschaal wordt gebruikt. De beoordeling van de alternatieven vindt op drie manieren plaats: 1) bijdrage aan het doelbereik, 2) beoordeling van de milieueffecten en 3) sociaaleconomische gevolgen.

6.1 Doelbereik

Van de alternatieven wordt bepaald in hoeverre het maatregelenpakket bijdraagt aan het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij wordt gekeken naar het effect van de maatregelen op habitattypen en soorten in het gebied (kwaliteit, arealen, aantallen) en de ecologische samenhang binnen het IJsselmeergebied en met omliggende Natura 2000-gebieden.

Om te kunnen beoordelen of wordt voldaan aan de instandhoudingsdoelstellingen, wordt een vergelijking gemaakt met het instandhoudingsdoel dat is vastgelegd in het aanwijzingsbesluit. Bij doelen die in het aanwijzingsbesluit niet zijn gekwantificeerd, vormt het moment van aanwijzing van het doel het ijkmoment ten opzichte waarvan wordt beoordeeld of er sprake is van behoud, verslechtering of verbetering.

De beschouwing richt zich op het verwachte doelbereik in 2036 en maakt een doorkijk naar 2050, zodat duidelijk wordt welke stappen nodig zijn om uiteindelijk een gunstige staat van instandhouding te bereiken.

Voor ieder habitatype en elke doelsoort wordt aangegeven hoe het verwachte doelbereik zich verhoudt tot de instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij wordt beoordeeld of verslechtering van het habitatype of leefgebieden kan worden teruggedraaid en of verdere achteruitgang wordt voorkomen. Ook wordt ingeschat in hoeverre uitbreidings- en verbeterdoelen worden gehaald. Voor de habitattypen en doelsoorten waar informatie ontbreekt om het doelbereik te kunnen bepalen, wordt aangegeven hoe hiermee wordt omgegaan.

Wanneer blijkt dat instandhoudingsdoelstellingen niet volledig worden gehaald, wordt de resterende opgave beschreven. Daarbij wordt inzicht gegeven in welke doelen onbereikt blijven en waarom, en welke aanvullende maatregelen of inspanningen in andere beleids- of uitvoeringssporen of in volgende beheerplannen nodig zijn om de doelen alsnog te halen.

De resultaten worden samengevat in overzichten en waar mogelijk gevisualiseerd met kaarten.

6.2 Milieueffecten

De milieueffecten worden beoordeeld op een voor het IJsselmeergebied relevant, pakket aan thema's. Het beoordelingskader staat in Tabel 6-1. Waar mogelijk worden kwantitatieve gegevens gebruikt. Anders een zorgvuldige kwalitatieve inschatting. Gezien de sterke samenhang tussen de Natura 2000-gebieden in het IJsselmeergebied wordt dit beoordelingskader toegepast voor alle zes gebieden.

Tabel 6-1: Beoordelingskader milieueffecten

Thema	Aspect	Effecten	Wijze van beoordelen
Natuur en ruimtelijke kwaliteit			
Natuurlijke systemen	Bodem	Effecten op (water)bodemkwaliteit	Kwalitatief
	Grondwater	Effecten op grondwaterkwaliteit	Kwalitatief
		Effecten op grondwaterkwantiteit	Kwalitatief
	Oppervlaktewater	Effecten op oppervlaktewaterkwaliteit	Kwalitatief
		Effecten op oppervlaktewaterkwantiteit	Kwalitatief
	KRW	Effecten op KRW-doelen voor grond- en oppervlaktewater	Kwalitatief
Geluid	Geluid	Effecten op bovenwatergeluid	Kwalitatief
		Effecten op onderwatergeluid	Kwalitatief
Luchtkwaliteit	Luchtkwaliteit	Effecten op fijnstof (PM10, PM2,5) en stikstof (NO ₂)	Kwalitatief
Natuur (niet doelbereik Natura 2000)	Beschermd gebied	Effecten op areaal en kwaliteit NNN	Kwalitatief
		Effecten op areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	Kwalitatief
	Beschermd soorten	Effecten op beschermde soorten	Kwalitatief
		Effecten op Rode lijst soorten	Kwalitatief
		Gevolgen voor de staat van de biodiversiteit	Kwalitatief
	Houtopstanden	Effecten op aanwezige bomen	Kwalitatief
Landschap	Landschappelijke kwaliteit	Beïnvloeding gebiedskarakteristiek (landschappelijke lijnen, gebieden en elementen)	Kwalitatief
Cultuurhistorie	Erfgoed en cultuurhistorie	Effecten op aanwezige cultuurhistorische waarden	Kwalitatief
Archeologie	Archeologie	Effecten op archeologische (verwachtings)waarde	Kwalitatief
Aardkundige waarden	Aardkundige waarden	Behoud van aardkundige waarden	Kwalitatief
Klimaat			
Klimaatrobuustheid	Waterhuishouding	Veranderingen in zoetwaterafvoer, zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting	Kwalitatief
		Effect op de intensiteit (ernst) en duur (periode) van droogte	Kwalitatief
		Robuustheid voor klimaatverandering	Kwalitatief
	Waterveiligheid	Effect op de kans op en het gevolg van overstroming	Kwalitatief
	Wateroverlast	Effect op de kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	Kwalitatief
Klimaatmitigatie	Broeikasgassen	Emissie of vastlegging van broeikasgassen	Kwalitatief
Veiligheid			
Veiligheid	Milieurampen	Invloed op de kans en het gevolg van milieurampen (bv olieramp)	Kwalitatief

6.3 Sociaaleconomische aspecten

De maatregelen kunnen gevolgen hebben voor de gebruikers van het gebied. Daarom wordt in het planMER ook in beeld gebracht wat de sociaaleconomische gevolgen zijn van de alternatieven. In Tabel 6-2 is het beoordelingskader voor deze aspecten weergegeven. Waar het kan worden effecten gekwantificeerd (bijvoorbeeld oppervlak, aantallen, doorvaart), aangevuld met een kwalitatieve toelichting.

Tabel 6-2: Beoordelingskader sociaaleconomische aspecten

Thema	Aspect	Effecten	Wijze van beoordelen
Economische kwaliteit			
Gebruiksfuncties	Grondgebruik	Verlies van agrarische of andere functies door omzetting naar natuur; beperkingen voor toekomstige ontwikkelingen, invloed op eigendoms waarde	Kwantitatief/ kwalitatief
	Visserij	Beperkingen door oa zonering, aanpassing vistuig, verandering in visstand	Kwantitatief/ kwalitatief
	Landbouw	Vermindering van landbouwgrond, beperkingen op bemesting of gewaskeuze, invloed op bedrijfscontinuïteit	Kwantitatief/ kwalitatief
	Scheepvaart	Wijzigingen in vaarroutes of snelheidsbeperkingen	Kwalitatief
	Defensie	Effecten op activiteiten defensie	Kwalitatief
	Luchtvaart	Effecten op laagvliegroutes	Kwalitatief
	Zandwinning	Beperkingen op winlocaties, invloed op beschikbaarheid van grondstoffen	Kwantitatief
	Scheepswerven	Effecten op bereikbaarheid	Kwalitatief
Recreatie	Watersport (inclusief kitesurfen)	Wijzigingen in toegankelijkheid jachthavens en aanlegplaatsen, beperkingen door zonering of inrichtingsmaatregelen en invloed op veiligheid en beleving	Kwalitatief
	Sportvisserij	Effecten van zonering, kwaliteit van visstand en invloed op natuurbeleving	Kwalitatief
	Wandel- en fietsroutes	Continuïteit en toegankelijkheid van routes, invloed op veiligheid en beleving	Kwalitatief
	Verblijfsrecreatie	Bereikbaarheid van accommodaties, invloed op beleving	Kwalitatief
	Dagrecreatie	Toegang tot stranden en horeca, beperkingen door zonering, invloed op beleving	Kwalitatief
Mobiliteit	Verkeer	Invloed op verkeersverbindingen (fietspaden, autowegen)	Kwalitatief
	Vaargeulen	Wijzigingen in ligging of vaargeuldimensies en beschikbaarheid	Kwalitatief
Infrastructuur	Windturbines	Beperkingen voor bestaande turbines (inclusief beheer en onderhoud)	Kwantitatief
	Kabels en leidingen	Benodigde omleggingen	Kwantitatief
Sociale kwaliteit			
Wonen en woonomgeving	Woonfunctie	Beperkingen op woonfunctie of uitbreidingen	Kwalitatief

6.4 Beoordelingsmethodiek

In het planMER wordt per milieu- en sociaaleconomisch aspect geanalyseerd welke effecten de verschillende alternatieven hierop hebben. Er wordt een vijfpuntschaal gebruikt om de richting en omvang van deze effecten aan te geven ten opzichte van de referentiesituatie: van zeer positief (+ +), licht positief (+), geen effect (0), licht negatief (-) tot zeer negatief (- -). Deze schaal maakt het mogelijk om verschillen tussen alternatieven op een consistente en transparante manier te vergelijken.

Bij de effectbeoordeling wordt uitgegaan van de gebruiksfase (na uitvoering van de maatregelen). Als de realisatiefase ook merkbare effecten heeft, wordt kwalitatief toegelicht welke werkzaamheden hiervoor nodig zijn en welke effecten hierdoor kunnen optreden.

6.5 Leemten in kennis en monitoring

Uit de Evaluaties blijkt dat voor een aantal habitattypen en soorten nog onvoldoende gegevens beschikbaar zijn om het huidige doelbereik en trends goed te bepalen. In de Doeluitwerking wordt dit nader uitgewerkt.

Het planMER geeft aan voor welke milieuthema's onvoldoende informatie beschikbaar is voor een volledige effectbeoordeling. Daarbij wordt aangegeven of ontbrekende gegevens binnen korte tijd kunnen worden aangevuld of dat aanvullend onderzoek nodig is binnen de beheerplanperiode.

Monitoring volgt de ontwikkeling van beschermde habitats en leefgebieden en de aantallen van soorten in het IJsselmeergebied tijdens de beheerplanperiode en op de langere termijn. Daarmee wordt inzicht verkregen in de mate waarin instandhoudingsdoelstellingen worden gerealiseerd en maatregelen effectief zijn, zodat tijdig kan worden bijgestuurd als resultaten achterblijven. Monitoring ondersteunt zo een adaptieve aanpak: het tijdig bijstellen van maatregelen wanneer ontwikkelingen van habitats en leefgebieden of het voorkomen van soorten daartoe aanleiding geven.

In het planMER wordt een aanzet tot monitoring opgenomen. Hierin staat wat moet worden gemonitord, op welke schaal (gebiedsbreed, deelgebied of maatregel) en eventueel welke partijen verantwoordelijk zijn voor de uitvoering. Ook worden mogelijke aanvullende maatregelen benoemd die kunnen worden ingezet wanneer de ontwikkeling van habitats en leefgebieden of het voorkomen van soorten achterblijft of maatregelen niet voldoende blijken te werken. Deze aanzet wordt verder uitgewerkt in het monitoringsplan van het beheerplan.

Nonnetje - Paul van Veen

7 Vervolgproces en participatie

Deze NRD is de eerste stap in het milieueffectonderzoek (planMER) voor het Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied. In dit hoofdstuk leest u hoe het proces na deze NRD verloopt, en op welke manieren u kunt participeren.

7.1 Voorbereiding van het beheerplan

Voor de totstandkoming van het beheerplan en het planMER wordt een aantal stappen doorlopen. Het doel is om het beheerplan uiterlijk 11 maart 2030 in werking te laten treden (door publicatie ervan in de Staatscourant). Om hiervoor een goed onderbouwd besluit te kunnen nemen, worden eerst de NRD, het planMER en het ontwerp-beheerplan opgesteld. Daarbij horen zorgvuldig inhoudelijk onderzoek, het in beeld brengen van effecten van maatregelen én een zorgvuldig participatieproces met betrokken partijen.

Deze stappen zorgen ervoor dat het beheerplan zoveel mogelijk aansluit bij de ecologische opgave én bij de belangen van gebruikers en omwonenden.

7.2 Participatie bij de NRD

Indienen van een zienswijze

De publicatie van deze NRD markeert de start van de mer-procedure. Tijdens de terinzagelegging van 12 mei tot en met 22 juni 2026 (zes weken) van de NRD kan iedereen reageren op de onderzoeksopzet door een zienswijze in te dienen. Daarmee kunt u bijvoorbeeld aangeven of alle relevante onderwerpen zijn opgenomen, of er thema's verduidelijkt of uitgebreid moeten worden, en of er nog aandachtspunten ontbreken.

Hoe kunt u reageren?

U kunt uw zienswijze op de NRD op drie manieren indienen:

1. *Digitaal*: bij voorkeur ontvangen wij uw zienswijze via het formulier op www.platformparticipatie.nl/ijsselmeergebied.
2. *Schriftelijk* – per post naar: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Directie Participatie o.v.v. Natura 2000 IJsselmeergebied, Postbus 20901 2500 EX Den Haag.
3. *Mondeling*: Wilt u uw zienswijze mondeling geven? Dan kunt u, binnen de zienswijzentermijn, een afspraak maken via de directie Participatie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, telefoon (070) 456 96 07. U wordt dan teruggebeld door een medewerker van de directie Participatie, die uw zienswijze zal noteren.

Advies van de Commissie mer en de wettelijke adviseurs

Rijkswaterstaat vraagt de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) om een onafhankelijk advies over de reikwijdte en detailniveau van het planMER. De Commissie mer geeft advies over de voorgestelde aanpak voor het planMER, waaronder de beoordelingsmethodiek en de alternatieven.

Daarnaast legt het bevoegd gezag de NRD ter raadpleging voor aan wettelijke adviseurs op grond van artikel 16.38 Ow. De wettelijke adviseurs zijn het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW).

Wat gebeurt er met de reacties?

Op basis van de adviezen en zienswijzen bepaalt bevoegd gezag de definitieve reikwijdte en detailniveau van het planMER. Deze keuzes worden vastgelegd in de definitieve NRD waarin ook staat hoe de zienswijzen zijn verwerkt.

7.3 PlanMER en besluitvorming over het beheerplan

Het planMER wordt opgesteld op basis van de definitieve NRD. Als het planMER gereed is, legt Rijkswaterstaat het samen met het ontwerp-beheerplan ter inzage. Ook dan krijgt iedereen zes weken de gelegenheid om een zienswijze in te dienen. De manier waarop dat kan, wordt te zijner tijd bekendgemaakt.

Het bevoegd gezag vraagt opnieuw advies aan de wettelijke adviseurs. De Commissie mer toetst of het planMER voldoende informatie bevat om het milieubelang goed mee te wegen bij het besluit van het bevoegd gezag.

Na de inspraakperiode worden alle zienswijzen op het planMER en het ontwerp-beheerplan beantwoord in een Nota van Antwoord. Vervolgens stellen de bevoegde gezagen het definitieve beheerplan vast. Er staat beroep open tegen de vrijstellingen van de vergunningplicht van Natura 2000-activiteiten die in het beheerplan zijn opgenomen.

7.4 Communicatie richting omgeving

Voor het opstellen van het beheerplan en de planMER is transparante en tijdige communicatie met de omgeving van cruciaal belang. Tijdens het gehele traject zet Rijkswaterstaat verschillende communicatiemiddelen in om iedereen tijdig en duidelijk te informeren. Denk aan nieuwsberichten en persberichten, (digitale) bijeenkomsten en gericht contact met betrokkenen.

De website www.rwsnatura2000.nl bevat algemene informatie over het Natura 2000-beheerplanproces. Hierop worden de laatste ontwikkelingen weergegeven.

Porseleinhoen - Paul van Veen

Begrippenlijst

Begrip	Toelichting
Aanwijzingsbesluit	Formeel besluit van de minister waarmee een Vogel- en/ of Habitatrichtlijngebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied (of een eerder besluit wordt gewijzigd). In het besluit worden begrenzing en instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende gebied vastgelegd. Dergelijke besluiten worden genomen op grond van artikel 2.44. Omgevingswet.
Autonome ontwikkelingen	Bij huidige activiteiten: Ontwikkelingen in huidige activiteiten waaraan geen politiek-bestuurlijke besluitvorming ten grondslag ligt, maar die wel kunnen leiden tot wezenlijke veranderingen in die activiteiten. Hierdoor kunnen ook de mogelijke effecten op Natura 2000 doelen wijzigen. Bij geomorfologische, hydrologische of ecologische processen: Ontwikkelingen die zonder menselijke inmenging 'vanzelf' zijn te verwachten, zoals o.a. erosie, sedimentatie, klimaat en weer, vegetatiesuccessie, natuurlijke populatieontwikkelingen, etcetera.
Beheerplan (Natura 2000-beheerplan)	Plan waarin staat hoe de natuur in een Natura 2000-gebied de komende zes jaar wordt beschermd en verbeterd. Het plan bevat maatregelen, vrijstellingen en afspraken over uitvoering.
Bevoegd gezag	Overheidsinstelling/ bestuursorgaan dat bevoegd is om besluiten te nemen of beschikkingen af te geven, bijvoorbeeld t.a.v. vergunningverlening. Dat zijn voor het beheerplan IJsselmeergebied: de minister van Infrastructuur & Waterstaat (IenW), de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), de minister van Defensie, en de Gedeputeerde Staten van de provincies Noord-Holland, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Overijssel en Fryslân.
Bodemdieren	Organismen die op of in de bodem leven. Ze spelen een belangrijke rol in het ecosysteem door het verwerken van organisch materiaal en dienen vaak als voedsel voor andere dieren
Commissie mer / Commissie voor de milieueffectrapportage	De onafhankelijke Commissie mer adviseert, als onafhankelijke organisatie, over de inhoud van milieueffectrapporten. Een milieueffectrapport brengt de milieugevolgen van een project in beeld voordat de overheid een besluit over het project neemt.
Connectiviteit	Hoe goed verschillende habitats met elkaar verbonden zijn, zodat organismen zich kunnen verplaatsen en genetische uitwisseling kan plaatsvinden. Dit is belangrijk voor biodiversiteit en gezonde ecosystemen.
Doelbereik	Mate waarin het doel bereikt wordt.
Doeluitwerking	Uitwerking van Natura 2000 doelstellingen in omvang, ruimte en tijd.
Ecologische randvoorwaarden	Omstandigheden die nodig zijn om soorten en leefgebieden gezond te houden, zoals waterkwaliteit, rust of geschikt leefgebied.
Erosie	Proces van slijtage van een vast oppervlak.
Gebruiksfase	De periode waarin maatregelen zijn uitgevoerd en daadwerkelijk effect hebben op natuur en milieu.
Habitat	De plaats waar een bepaald organisme voorkomt, doordat de abiotische factoren en biotische factoren van die plaatsen voldoen aan de eisen die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en zich voort te planten.
Habitatrichtlijn	EU-Richtlijn (EU-Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992) die als doel heeft het in stand houden van de biodiversiteit in de Europese Unie door het beschermen van natuurlijke en halfnatuurlijke habitattypen en soorten.
Habitatype	Land- of waterzone met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn.
Huidige situatie	De feitelijke stand van natuur, gebruik en activiteiten in het gebied op dit moment.

Begrip	Toelichting
Instandhoudingsdoelstelling	Doelstelling die is gesteld aan een Natura 2000-gebied en die betrekking heeft op de instandhouding van de leefgebieden van vogels en/of aan de instandhouding van de natuurlijke habitattypen of populaties in het wild levende dier- en plantensoorten. Een instandhoudingsdoelstelling is geformuleerd in termen van behoud of verbetering van oppervlakte (leefgebied) en/of kwaliteit (van leefgebied).
KRW	Afkorting van Kaderrichtlijn Water. Deze richtlijn, die sinds 2000 van kracht is, moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa in 2027 op orde is.
Klimaatverandering	Veranderingen in klimaatpatronen zoals zeespiegelstijging, droogte of temperatuurstijging, die invloed hebben op waterbeheer of ecologie.
Leefgebied	Een leefgebied is de leefomgeving waarin een bepaalde soort of levensgemeenschap leeft. Een soort kan verschillende leefgebieden nodig hebben in de loop van een jaar of zijn levenscyclus.
MER (hoofdletters, het document)	Het milieueffectrapport waarin de effecten van maatregelen op natuur, milieu en leefomgeving worden onderzocht
Mer (kleine letters, de procedure)	De procedure voor het opstellen van een MER.
Mitigerende maatregelen/ mitigatie	Maatregelen die negatieve effecten op het milieu voorkomen of zoveel mogelijk beperken.
Natura 2000	Europees ecologisch netwerk dat bestaat uit de speciale beschermingszones, bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn en artikel 1, onder I, van de habitatrichtlijn;
Natura 2000-beheerplan	Instrument voor de implementatie van Natura 2000 in Nederland
Natura 2000-gebied	Gebied dat: a. door de bevoegde autoriteit van het land waarin het gebied is gelegen is aangewezen als speciale beschermingszone, ter uitvoering van de artikelen 3, tweede lid, onder a, en 4, eerste en tweede lid, van de vogelrichtlijn of de artikelen 3, tweede lid, en 4, vierde lid, van de habitatrichtlijn, of b. is opgenomen op de lijst van gebieden van communautair belang, bedoeld in artikel 4, tweede lid, van de habitatrichtlijn;
Natuurherstelverordening	Europese verordening die lidstaten verplicht maatregelen te nemen voor het verbeteren van habitats en leefgebieden voor soorten en het functioneren van ecosystemen, en daarvoor doelstellingen en kaders vastlegt.
Nota van antwoord	Document waarin alle zienswijze op het ontwerp-beheerplan en het planMER worden beantwoord.
NRD	Afkorting van Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Document dat beschrijft welke onderwerpen in het planMER worden onderzocht en hoe diep dat onderzoek gaat. De eerste stap van de mer-procedure voor het beheerplan.
Omgevingswet (Ow)	De Omgevingswet is de wet die alles regelt voor de ruimte waarin we wonen en werken: de leefomgeving. Deze nieuwe wet bundelt en vereenvoudigt de regels voor alles wat u buiten ziet, hoort en ruikt. De wet geldt voor alle Nederlandse inwoners, organisaties en bedrijven.
Participatie	Proces waarbij bewoners, organisaties en gebruikers kunnen meedenken en reageren, bijvoorbeeld via zienswijzen of bijeenkomsten.
planMER	Milieueffectrapport dat hoort bij een plan of programma (zoals het beheerplan).
Plangebied	Het gebied waarvoor het beheerplan wordt opgesteld.
Programma (Omgevingswet)	Programma als bedoeld in afdeling 3.2 Omgevingswet. Een programma bevat, mede voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, voor een of meer onderdelen van de fysieke leefomgeving: a. een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud daarvan, b. maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of een of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.

Begrip	Toelichting
Referentiesituatie	De situatie waarmee alternatieven worden vergeleken.
Reikwijdte en detailniveau	Welke onderwerpen in het planMER worden onderzocht en hoe diep. Wordt vastgelegd in de NRD.
Sedimentatie	Bezinking van vaste deeltje uit het water en afzetting op de bodem.
Sociaaleconomische aspecten	Gevolgen van maatregelen voor gebruikers en economische functies.
Staat van instandhouding (landelijk)	De toestand (omvang en kwaliteit) waarin de soorten of de habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd zich (landelijk) bevinden.
Studiegebied	Gebied waarvoor de milieueffecten worden onderzocht.
Toegangsbeperkingsbesluit (TBB)	Besluit conform Artikel 2.45 Ow waarin een gebied wordt aangewezen waar regels gelden over de beperking of het verbod van de toegang tot een Natura 2000-gebied
Trekvis	Vissen die in hun levenscyclus gebruik maken van verschillende leefgebieden en daarom migreren van het ene naar het andere leefgebied
Varianten	Onderverdelingen van alternatieven in het planMER.
Vegetatie	Het vóórkomen van planten in samenhang met de plaats waar zij groeien en in de rangschikking die zij spontaan hebben aangenomen.
Verslechtingsverbod	Het verslechtingsverbod volgt uit artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn en vormt een juridisch uitgangspunt: De kwaliteit van natuurlijke habitats en habitats van soorten mag niet verslechteren en er mogen geen versturende factoren optreden voor de aangewezen soorten.
VKA	Afkorting van Voorkeursalternatief. Het pakket maatregelen dat wordt gebruikt voor de uitwerking in het beheerplan.
Voedselweb	Een netwerk van voedselketens in een ecosysteem, dat de voedselrelaties tussen verschillende organismen toont.
Vogelrichtlijn	EU-Richtlijn (EU-Richtlijn 2009/147/EG van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand) die tot doel heeft om alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Unie te beschermen, inclusief en in het bijzonder de leefgebieden van bedreigde en kwetsbare soorten.
Zichtjaar	Het toekomstige jaar waarvoor in het planMER de effecten worden bepaald.
Zienswijze	Reactie van een belanghebbende op de NRD, het planMER of het ontwerp-beheerplan.

Rietzanger - Paul van Veen

Bronnen

Veel van de genoemde documenten betreffende het IJsselmeergebied zijn te vinden via: [Documenten | Natura 2000 Rijkswaterstaat](#)

Bronnen:
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied IJsselmeer (2000)</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/072/SPA028%20IJsselmeer.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (1998). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Friese IJsselmeerkust (1998)</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/072/N2K072%20VR0B%20Friese%20IJssemeer.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Ketelmeer en Vossemeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/075/vogelrichtlijn-19.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (1995). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Zwarte Meer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/074/vb_zwartemeer.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (1994). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Eemmeer, Gooimeer, IJmeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/077/vb_eemmeer.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied IJmeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/073/vogelrichtlijn-15.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2005). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Markermeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/073/vogelrichtlijn-24.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Drontmeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/076/vogelrichtlijn-07.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Wolderwijd en Nuldernauw</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/076/vogelrichtlijn-45.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2000). <i>Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijngebied Veluwemeer</i> . Geraadpleegd via: https://www.natura2000.nl/sites/default/files/documenten/gebieden/076/vogelrichtlijn-35.pdf
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). (2006). <i>Natura 2000 Doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten</i> .
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017 – 2023</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: IJsselmeer</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: Veluwerandmeren</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: Zwarte Meer</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: Markermeer & IJmeer</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: Eemmeer & Gooimeer Zuidoever</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Rijkswaterstaat. (2017). <i>Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied 2017-2023: Ketelmeer & Vossemeer</i> . Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
RWS, 2021. <i>Nationale Visroutekaart 2021; Resultaten actualisatie landelijke database vismigratie (knelpunten en connectiviteit-kaarten) in 2021</i> .
RWS, RVO & SBB (2025). <i>Toekomstbestendige grote wateren met een goede waterkwaliteit en veerkrachtige natuur. Ecologische streefbeelden passend in een veilig en leefbaar land</i> .

Bronnen:

- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied Eemmeer & Gooimeer Zuidoever: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (Definitieve versie, rapportnr. 128201/25-019.058). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied Ketelmeer & Vossemeer: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (referentie 128201/25-019.056). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (referentie 128201/25-019.054). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied Veluwerandmeren: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (referentie 128201/25-019.059). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied Zwarte Meer: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (referentie 128201/25-019.060). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Evaluatie Natura 2000-gebied IJsselmeer: Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen* (referentie 128201/25-019.061). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan Eemmeer & Gooimeer Zuidoever* (referentie 128201/25-016.847). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan IJsselmeer* (referentie 128201/25-016.849). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan Ketelmeer & Vossemeer* (referentie 128201/25-016.845). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan Markermeer & IJmeer* (referentie 128201/25-016.850). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan Veluwerandmeren* (referentie 128201/25-016.846). In opdracht van Rijkswaterstaat.
- Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. & Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek B.V. (2025). *Inventarisatie beheer en gebruik Natura 2000-beheerplannen Natura 2000-beheerplan Zwarte Meer* (referentie 128201/25-016.845). In opdracht van Rijkswaterstaat.

Smient - Paul van Veen

